

Ved en statslig kærnerinstitutions bortgang

af Jørn Würtz

I 1951 så en nyskabelse i den lokale forvaltning i Grønland dagens lys – et kærnerkontor, som var statsligt, men som udover statslige anliggender også varetog en lang række kommunale opgaver – i første række sekretariats- og regnskabsopgaver for kommunalbestyrelsen.

Kærnerinstitutionen opstod som et resultat af den såkaldte store grønlandskommissions arbejde – nu skulle en ny tid også på det lokalpolitiske område nå Grønland. De enkelte små lokaliteters kommuneråd blev erstattet af en større kommunalbestyrelse med udvidede beføjelser og med et bestyrelsesområde stort set afgrænset af de traditionelle handelsdistrikter. Et vedtægtsudkast ret nøje svarende til de danske kommuners styrelsesvedtægter afstak retningslinierne for kommunalbestyrelsernes arbejde.

Til at lede forvaltningen af kærnerkontorerne blev der af staten ansat kærnere, som blev stillet til rådighed for kommunerne for så vidt angik varetagelsen af den kommunale del af kærnerkontorets opgaver. Ansættelsesvilkårene for kærnerne – der var til den første

halve snes stillinger flere end 300 ansøgere – var enten som fuldmægtige eller som overassistenter, og arbejdsomfanget blev antaget foruden af kærneren at kunne klares af en halv- eller en heldagsmedhjælper – en tolk var i det mindste nødvendigt i praktisk taget alle tilfælde.

Med denne personalestab blev kærnerinstitutionen „søsat“, men den viste sig hurtigt at være en administrativ gøgeunge – ingen havde øjensynligt kunnet bedømme, hvor meget arbejde der lå i de opgaver, som var tiltænkt kærnerkontoret på forhånd – eller i de nye opgaver, som hurtigt tilflød. Allerede i 1953 var kærnerkontorerne ved at drukne under en enorm arbejdsbyrde. Der lød nødskrig fra kærnerkontorerne kysten lang om mere personale, da et væld af små problemer var fulgt i kølvandet på oprettelsen af den ny institution og krævede sin løsning blot for at institutionen kunne finde et ståsted selv for dens udadvendte arbejde (eksempel på telegramkorrespondance: „Hvordan sker flytningen til Umanak?“ – „Send sengetøjet med Rink og det øvrige med Jutho.“ – „Jutho anløber ikke.“ – „Ju-

Kæmnerkontoret i Godthåb. Fot.: Jørn Würtz (1953).

tho anløber.“). Forskel på søndag og mandag kendtes ikke.

Denne uhyre anstrengende periode (et kæmnerkontor indberetter: „Det er os umuligt at klare arbejdet“) kom kæmnerinstitutionen sikkert kun igennem, fordi man inden for grønlandsadministrationen har haft den styrke, der lå i at kunne se lyspunkter, hvor der i realiteten ingen var – følelsen af, at alle var i samme båd, resulterede i, at opgaverne blev løst.

Krisetiden på personaleområdet kulminerede omkring 1960, og kæmnerkontorerne dukkede ud af slaget med en personalestab, som var næsten femdoblet.

Tiåret fra 1960–70 var præget af en fortsat tilgang af opgaver, men kæmnerkontorerne var nu i højere grad indstillet på denne udvikling, fordi brodden var taget af personaleproblemet. Institutionen erkendte måske også nu bedre sin stilling på et andet område – som den forvaltning, der varetog alle de opgaver, som ikke umiddelbart passede ind i en anden institutions forvaltningsram-

me. Af samme grund var der dagligt tale om en balanceakt mellem, hvad kæmnerkontoret officielt var pålagt at udføre, og hvad „man“ uofficielt forventede, at institutionen udførte – principielt var målestokken her for kæmnerkontorets arbejde nok nærmest den, at kæmnerkontoret skulle udfylde de mangler, som i den offentlige forvaltning nødvendigvis måtte vise sig, når samfundet udviklede sig så hastigt.

Kæmnerkontorerne koncentrerede i disse år en del kræfter om at skabe en tilfredsstillende normering for personalet, idet der selv i en endog meget stor personalestab ofte kun var kæmneren som overordnet. Da der samtidig var tale om en omfattende udskiftning i såvel det lokale som det udsendte personale (indtil de seneste år blev hele personalet principielt udskiftet på fem år), var det på forhånd en umulig opgave at få opgaverne afviklet tilfredsstillende – og iøvrigt med god samvittighed at påtage sig f. eks. elevuddannelser. Bedre blev situationen naturligvis ikke af, at et udvalg samtidig konstaterede, at kæmnerkontorerne såvel i det daglige arbejde som ved igangsætning af nye opgaver syntes at mangle fornøden instruktion fra centralt hold.

Denne periode udløb, uden at der blev opnået andet end et svagt tegn på, at en lysere tid forestod, idet yderligere to udvalg var blevet nedsat med det formål at lette kæmnerkontorets arbejdsmæssige vilkår.

Årene siden 1970 har været kendetegnet af en stærkt øget erkendelse af behovet for personaleuddannelse, forberedelserne til og igangsætningen af skat,

Kæmner Kale Rosing med sit personale i Sukkertoppen.

I kæmnervæsenets statslige epoke har der på intet tidspunkt været flere end to grønlandske kæmnere, men der er hurtigt efter kommunaliseringen sket en styrkelse af denne beskedne repræsentation. I dag er 25 % af disse lokale topstillinger, hvis stillingsbetegnelse er kommunaldirektør, beklædt af grønlændere.

overgang til CPR og den centrale løn-administration samt af en stærkt intensiveret udvikling af udvalgsarbejdet inden for kommunalbestyrelsen. Side-løbende hermed påkaldte arbejdet i

Byrde- og opgavefordelingsudvalget sig den største opmærksomhed, fordi for-målet her var tidssvarende at skabe større grønlandsk medindflydelse og an-svar. I tilknytning hertil skabtes der på

kæmnerkontorerne forhåbning om, at kæmnerkontorerne overgang til kommunerne kunne betyde afslutning på mange års uopfyldt behov for den nødvendige bedre personalenormering og en mere klart placeret styrelse af lokalforvaltningen, som de seneste år måtte konstatere en utydeliggjort styrelsesproces. Formelt var der ingen tvivl om, at det indtil udgangen af 1975 var landshøvdingen, som forestod den, men landsrådets institutioner, kommunernes landsforening og ministeriet tog på det sidste vægtig del i ledelsen.

Repræsentanter for kæmnerinstitutionen har på et tidligt tidspunkt udtalt, at det er en naturlig og rigtig udvikling, som når sit mål, når kæmnerkontoret den 1. januar 1976 overgår til kommunerne. Kæmnerinstitutionen gør det i bevidsthed om, at den har klaret sin dobbelte rolle som opgaveformidler for både staten og kommunen på en måde, som set fra kommunalbestyrelsens side har været tilfredsstillende.

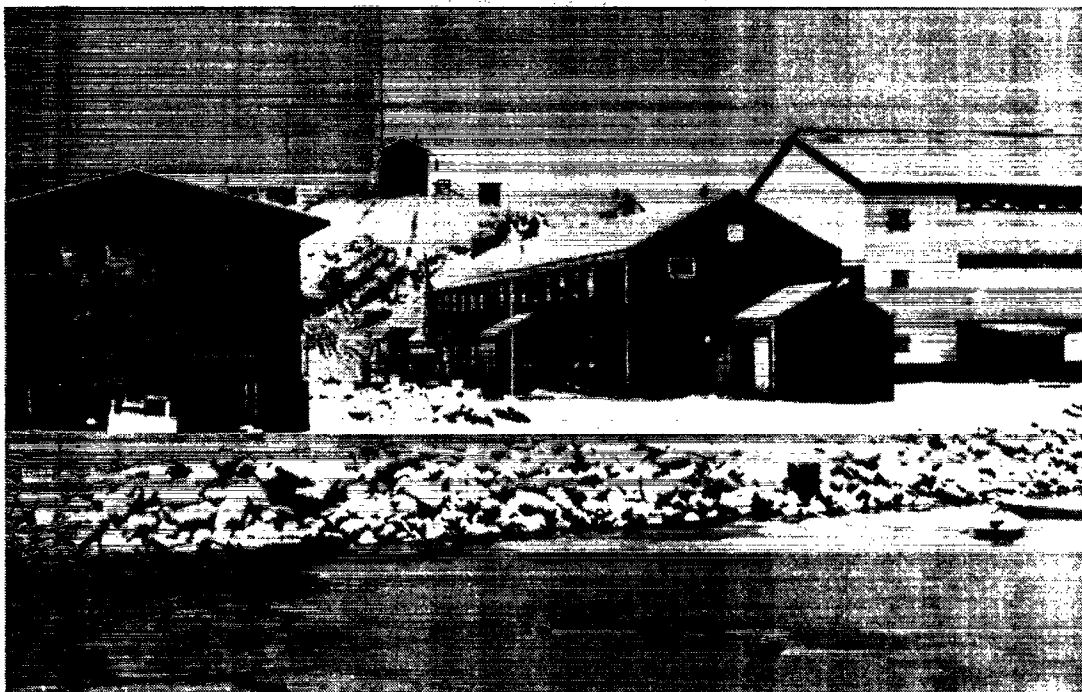
Kæmnerinstitutionen mener at kunne se en glædelig bekræftelse herpå i dette, at det ikke i første række synes at have været de grønlandske kommunalbestyrelser, der har ønsket en ændret status for kæmnerkontorerne. Ønsket om en ændret status har vist nærmere haft sit udspring i politiske kredse i Danmark, som har indset det rigtige i at skabe en selvstændig kommunal forvaltning, inden udviklingen gjorde det nødvendigt i Grønland at stille krav om en sådan forvaltning.

Situationen på kæmnerkontoret i dag tåler ingen sammenligning med situationen for 24 år siden. I starten kunne man

I den statslige kæmnerinstitutionens start udgjorde kæmneren undertiden ene mand hele personalet. Tegning af Jørn Würtz.

opleve at sende regnskaber hjem, som skulle have været afsluttet for to år siden – i dag er regnskaberne afsluttet fra dag til dag. Denne situation er næsten symbolsk for, hvorledes kæmnerkontorerne har formået, trods alt, at få arbejdet effektiviseret, selvom der er langt endnu, før det ikke kan blive bedre! Men det, man i dag har opnået, opfordrer til i første række at takke kæmnerkontorets personale, som med stor dygtighed har kunnet indordne sig under arbejdsvilkår, som først og fremmest kræver afstandtagen fra begrebet

Kommunekontoret i Sukkertoppen, som nu har bygningsmæssigt selskab med bl. a. KGH's butikker, hvad der har skabt en interessant og vellykket ramme om bygningens aktiviteter.

Fot.: H. J. Arendt (1974).

„dette er ikke mit bord“, og istedet tilstræber, at det vigtigste er at opnå, at kærnerkontoret *fungerer* på trods af alle vanskeligheder.

Takken må også rettes til kommunalbestyrelsen, som igennem årene har forstået kærnerkontorets problemer, og vel ofte af samme grund har måttet affinde sig med, at de kommunale intentioner ikke hidtil altid har kunnet få fuldt vingeang.

Tiden efter 1. januar 1976 vil sikkert også i den henseende vise sig at skabe større bæreevne både for kommunalbestyrelsen og for de nye kærnerkontorer, kommunekontorerne.

Men een ting vil skæringsdatoen forhåbentlig ikke ændre på – at arbejdet inden for den kommunale forvaltning uændret vil være et spændende og perspektivrigt område!

Og i dette håb er der god grund til at ønske kommunalbestyrelsen og kommunekontorets personale gode nye år med tak for samarbejdet i de forløbne 24 år – en afsluttet epoke som eftertiden sikkert tidligt vil betegne som historisk skelsættende for udviklingen af den kommunale grønlandske selvstændighed.